

Маркіян Слоневський,
аспірант кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
старший детектив НАБУ
ORCID: <http://orcid.org/0009-0005-9743-3084>

ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Легалізація доходів злочинного походження є поширеним національним та світовим викликом. Вивчення осіб, які здійснюють відмивання, аналіз їх поведінки має значення для кращого розуміння як окремих кримінальних правопорушень, так і явища легалізації загалом.

У статті викладено риси, якості та властивості, які характерні для суб'єктів кримінального правопорушення легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, опрацьовано думки вітчизняних та зарубіжних дослідників, узагальнено їх та сформовано перелік окремих кримінологічних, соціальних та психологічних елементів портрета порушника.

Виявлено, що суб'єктів легалізації характеризують виходячи з їх віку, статі, соціального та майнового стану, інтелектуального рівня, статусу в суспільстві та злочинних колах, а також на ґрунті людських особливостей. Відтак узагальнено такі характерні ознаки особи, що вчиняє дії з відмивання майна кримінального походження: латентність, корисливість (жадібність, спрямованість на задоволення матеріальних потреб), організованість, гнучкість, адаптивність, інтелектуальність, комунікабельність, соціальна орієнтованість, вольовитість, енергійність, прагнення успішності.

Зроблено висновок, що корисливість, як властивість та ознака характеру суб'єкта відмивання (та яка співставна з мотивом вчинення кримінального правопорушення) переважає та домінує не лише в працях науковців та дослідників, але й знаходить відображення в судовій практиці – в реальних кримінальних провадженнях, що закінчилися обвинувальними вироками суду, котрі набрали законної сили.

– відсутність відчуття відповідальності та байдужість;

– прагнення до успіху та визнання (соціального, професійного, статусного (входження до кола привілейованих)).

Варто зазначити, що в цілому перелічені якості не мають вкрай негативного відтінку, а навпаки – вони є або позитивними або нейтральними.

– рис та якостей/вад, тощо, а також наводять основні рушії цього кримінального правопорушення, в основі яких – гроші.

Ключові слова: легалізація доходів, суб'єкт відмивання, професійні посередники, психологічний портрет, корисливість, латентність, організована злочинність, гроші.

Legalization of proceeds of crime is a widespread national and global challenge. The study of persons who launder money, the analysis of their behavior is important for a better understanding of both individual criminal offenses and the phenomenon of legalization in general. Such knowledge can be used, in particular, when developing a methodology for detecting and counteracting money laundering, forming new indicators, and generally strengthening international anti-legalization measures.

The article outlines the features, qualities and properties that are characteristic of subjects of the criminal offense of legalization (laundering) of property obtained by crime, the opinions of domestic and foreign researchers are processed, they are generalized and a list of individual criminological, social and psychological elements of the offender's portrait is formed.

It is revealed that subjects of legalization are characterized based on their age, gender, social and property status, intellectual level, status in society and criminal circles, as well as on the basis of human characteristics. Thus, the following characteristic features of a person committing acts of laundering property of criminal origin are summarized: latency, selfishness (greed, focus on satisfying material needs), organization, flexibility, adaptability, intelligence, sociability, social orientation, strong-willedness, energy, desire for success (in particular, joining the circle of the privileged).

It is concluded that selfishness, as a property and sign of the character of the subject of laundering (and which is comparable to the motive for committing a criminal offense) prevails and dominates not only in the works of scientists and researchers, but is also reflected in judicial practice - in real criminal proceedings that ended with guilty verdicts of the court that have entered into legal force.

Keywords: money laundering, laundering subject, professional intermediaries, psychological portrait, utility, latency, organized crime, money.

Постановка проблеми. З урахування збільшення кількості кримінальних правопорушень щодо відмивання майна, набутого злочинним шляхом, збільшення кількості залучених осіб (організаторів та виконавців легалізації), розширення сфер надання послуг у цій сфері професійними посередниками, серед іншого необхідно вивчати та досліджувати особистість злочинця, визначати типові ознаки його поведінки, риси та якості характеру.

Формування портрета суб'єкта легалізації є необхідною умовою для подальших наукових та практичних досліджень аналізованого злочину.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Характеристику особам, які виконують дії щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, давали такі науковці як Л.І. Аркуша, І. Г. Бірюкова, І. М. Кундельська, О. В. Пустовіт, О.І. Халін. Зокрема в контексті їх віку, місця роботи, соціального статусу, статі, майнового стану, тощо. Водночас недостатньо дослідженим залишається питання комплексної характеристики суб'єкта відмивання.

Мета статті полягає наданні характеристики суб'єктам відмивання майна кримінального походження, узагальненні думок та напрацювань інших дослідників з цих питань, для більш глибокого розуміння юридичних, соціальних та психологічних ознак їх особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з дослідників, котрий створив типовий портрет суб'єкта відмивання, є О. Пустовіт. Він констатував, що найчастіше це особи з порівняно високим соціальним статусом, життєвим досвідом, що уможливило ретельну розробку способів вчинення та приховання правопорушення, використання протекції у владних структурах. Такі особи характеризуються комунікабельністю, що допомагає легко входити в контакт та встановлювати зв'язки з потрібними посадовцями і представниками фінансових інституцій, користуються авторитетом у оточуючих та в суспільстві, приваблюють зовнішніми атрибутами іміджу ділової людини. Здебільшого вони є професійними злочинцями внаслідок неодноразового вчинення як предикатних злочинів так і легалізації доходів злочинного походження [1, с. 88].

Неабиякі комунікативні здібності суб'єктів легалізації, а також їх соціальну активність відмічала також І. Бірюкова. Поряд з цим вчена вказувала на іншу характерну рису – латентність досліджуваного злочину та зазначала, що здебільшого реальні учасники відмивання залишаються невідомими, оскільки велика частина порушників перебувають в певному привілейованому становищі, нагорі матеріальної, майнової та професійної ієрархії, що істотно ускладнює їх викриття та притягнення до відповідальності. На переконання науковиці суб'єкти відмивання часто володіють аналітичним розумом, є високоорганізованими і коректними, добре розуміються у процесах, в яких беруть участь. Багато з них прагнуть лідерства, мають потребу в соціальному визнанні. Вони не схильні до каяття та не поспішають брати відповідальність за вчинене. На противагу насильницьким злочинцям їм не властиві агресивність чи імпульсивність поведінки. Їх мораль, система цінностей мало чим відрізняються від моралі інших категорій корисливих злочинців, характерними рисами цих порушників є жадібність, заздрість, безпринципність. Для суб'єктів цього злочину притаманне домінування культури конкуренції, заохочення «успіху насамперед», необхідність бути в числі «привілейованих» [2, с. 92–94, 96, 97, 99].

Л. Аркуша теж акцентувала увагу на латентності та конспіративності суб'єктів досліджуваного злочину, що, серед іншого, знаходить прояв у використанні організаторами правопорушення посередників, котрі не мають уявлення про злочинний характер своєї діяльності. Водночас ці організатори самі залишаються у «тіні», що істотно ускладнює виявлення злочину [3, с. 141].

Описуючи морально-психологічні ознаки осіб, яка вчиняють легалізацію доходів злочинного походження І. Кундельська відмічала, що їх емоційна сфера як правило характеризується такими елементами: завищена самооцінка, емоційна стійкість, самовпевненість, бажання подолати труднощі, які виникають в процесі легалізації, відповідний рівень емоційного інтелекту. Окрім достатньо сильно розвинутих волевих якостей характерними для таких осіб також є підвищена ділова активність, заповзятість, підприємливість, енергійність і цілеспрямованість, упертість. Водночас досліджуваним особам притаманні цинізм

(проявляється в цілковитому нехтуванні інтересами суспільства й держави) та аморальність (проявляється в правовому та моральному нігілізмі, відсутності ціннісних орієнтирів або їх хибності). У їх системі цінностей на першому місці стоять егоїстичні й корисливі спрямування, вигода, кар'єризм, власний добробут, самолюбство [4, с. 87–94].

О. Халін вважав, що суб'єкти легалізації належать до представників «білокомірцевої злочинності». Вони не вважають себе злочинцями через сформовані в суспільстві стереотипи щодо такого типу правопорушень [5, с. 18].

В. Журавель також вважав суб'єктів легалізації «білокомірцевими» злочинцями, щоправда таку категорію, як професійні посередники, котрі володіють відповідними навичками та запасом спеціальних знань, достатнім освітнім та професійним рівнем. Водночас загалом відмивачів науковець називав шахраями та сильними, добре організованими, розумними, багатими на кошти, кмітливими людьми, які в змозі вносити корективи в діяльність фінансових установ [6, с. 242].

Хитрість, високу латентність та підготовку суб'єктів відмивання виділяв також В. Сухонос, додатково зазначаючи, що як правило, вони від початку сумлінно планують спосіб легалізації і укриття своєї злочинної діяльності [7].

Про латентність суб'єктів відмивання та вчинення злочину найчастіше організованими злочинними групами розмірковував Л. Кашпур, продовжуючи, що такого роду групи мають злагоджено працюючий апарат нейтралізації соціального контролю, котрий забезпечує результативність вчинення кримінальних правопорушень [8].

П. Мартин відмітив, що психологічними ознаками осіб, які вчиняють відмивання активів злочинного походження, можуть бути зневага до закону, амбіційність, жадібність. Характерними для них також є аналітичне мислення, схильність до ризику, дисципліна, відповідний рівень профільної освіти, хоча й не обов'язково. Цим особам можуть бути притаманні такі психологічні риси як «віддзеркалення» (брати приклад зі свого оточення, яке займається відмиванням доходів і займатися тим самим) або як «раціоналізація» (чи «самовиправдання»), оскільки особа не охоче сприймає себе злочинцем і воліє будь-яким способом виправдати свою поведінку [9, с. 221].

Н. Лугіна та М. Омелян характеризували осіб, які вчиняють злочин легалізації майна кримінального походження, як таких, що наділені стійкою антигромадською орієнтацією, відповідають стандартам злочинної поведінки, високим професіоналізмом такої злочинної діяльності, а також її організованістю. Саме внаслідок спеціальних знань та досвіду дії цих осіб часто залишаються латентними та непомітними. Цій категорії осіб властиві ознаки, що істотно відрізняють її від інших злочинців [10].

Британський дослідник П. Ліллі характеризує аналізованих правопорушників, як таких, котрі ніколи не зупиняються і перебувають у постійному пошуку та виявленні нових можливостей відмивання. Не слід недооцінювати їх хитрість та здатність виявляти та використовувати нові методи легалізації, адже вони щоразу стають розумнішими та розробляють способи переміщення злочинних доходів, щоб не з'являтися на офіційних радах. Відмивачі грошей шукають та використовують прогалини та слабкі місця у контролі: якщо злочин можна здійснити в респектабельних та відомих фінансових центрах, то це їх не відлякує, а навпаки – для них це є привілеєм, за який вони готові заплатити [11, с. 16, 18, 22].

Про латентність згадував і швейцарський фахівець П. Клаусер, котрий писав, що сучасний відмивач грошей працює на ринку, де забезпечується секретність, а свобода щодо розпорядження активами може бути максимальною. Він прагне мати легкий доступ до активів у будь-який час та вигідно їх інвестувати [12, с. 364].

У звіті FATF за липень 2018 року серед іншого окреслено ознаки професійних посередників у відмиванні активів. Основною характеристикою (FATF), котра робить таке відмивання унікальним, є надання цих послуг в обмін на комісію, гонорар або інший вид прибутку. Професійні посередники як правило інтелектуальні, автономні, структуровані, а також ієрархічні (якщо мова йде про організацію). Зі своїми клієнтами вони доволі гнучкі та здатні задовольнити будь-які його потреби [13, с. 7, 12, 13].

Окрему увагу професійним посередникам приділено у звітах Національного агентства з боротьби зі злочинністю Британії (NCA) та охарактеризовано їх такими, що мають спеціальні навички, знання та досвід для успішного відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Професійні посередники нерідко є частиною злочинної мережі та знають, що сприяють злочинній діяльності, надаючи свої послуги, а їх поведінка є навмисною, безрозсудною, неналежною, нечесною та/або недбалою через невиконання своїх професійних та нормативних зобов'язань [14].

Норвезькі дослідники П. Готтшальк та Л. Гуннесдал, аналізуючи природу «білокомірцевих» злочинців, до яких вони відносили й осіб, котрі здійснюють відмивання доходів кримінального походження, обґрунтовували, що вони часто раціоналізують власні проступки, а також очікують, що їм все зійде з рук. Деякі порушники страждають від розладів особистості, таких як психопатія, що може характеризуватися безстрашністю, антисоціальною поведінкою в поєднанні з високим рівнем прагнення соціальної уваги, імунітетом до стресу, егоїзмом та егоцентричною імпульсивністю. Зазвичай це особи з повагою та високим соціальним статусом, які скоюють фінансові злочини під час виконання своєї професійної діяльності, мають певні привілеї та належать до вищого класу. Вони вміло використовують судження громадськості, що білокомірцева злочинність не така серйозна, як інші форми злочинності [15, с. 6].

Отже бачимо, що вітчизняні та зарубіжні науковці і фахівці характеризують суб'єктів легалізації, виходячи з їх соціального та майнового стану, інтелектуального рівня, статусу в суспільстві та злочинних колах, притаманних людських рис та якостей/вад, тощо, а також наводять основні рушії цього кримінального правопорушення, в основі яких – гроші.

Підсумовуючи, виділяємо такі характерні ознаки суб'єкта злочину легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом:

- прихованість (латентність);
- корисливість (жадібність, спрямованість на задоволення матеріальних потреб, цинізм);
- організованість, гнучкість, адаптивність та інтелектуальність;
- підприємливість, соціально орієнтованість, комунікабельність;
- вольовитість, наполегливість та енергійність;
- відсутність відчуття відповідальності та байдужість;
- прагнення до успіху та визнання (соціального, професійного, статусного (входження до кола привілейованих)).

Варто зазначити, що в цілому перелічені якості не мають вкрай негативного відтінку, а навпаки – вони є або позитивними або нейтральними.

Окремо варто виділити такі риси суб'єктів відмивання як латентність та корисливість, яка співставна з мотивом вчинення кримінального правопорушення. Саме вони переважають в характеристиках науковців та дослідників. Окрім того, зазначені ознаки також знаходять відображення в практичній площині – в реальних кримінальних провадженнях, що закінчилися обвинувальними вироками суду, котрі набрали законної сили.

Так, у кримінальному провадженні № 52019000000000355 від 26.04.2019, ОСОБУ_11 засуджено до 8 років позбавлення волі за злочини, передбачені ч. 5 ст. 27 ч. 2 ст. 364, ч. 3 ст. 209 КК., яка, поміж іншим, виконала дії щодо відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, на користь реальних вигодо набувачів, за винагороду в розмірі 25 000 доларів США [16].

Також грошовий інтерес суб'єкта правопорушення проявився в цьому ж кримінальному провадженні, де ОСОБА_7, будучи державним реєстратором, вчинив дії з легалізації активів (реєстраційні дії з об'єктами нерухомості), за що одержав винагороду 400-500 доларів США за кожен об'єкт [17].

У іншому кримінальному провадженні № 22013000000000287 від 25.11.2013 встановлено, що вигодо набувачі кримінального правопорушення та їх пособники з метою доведення легалізації до кінця залучили ОСОБА_105, який не був обізнаний із злочинними намірами, взяв участь у загальних зборах учасників та заснував в інтересах організаторів компанію. Бачимо прояв латентності, шляхом використання третьої особи без повідомлення їх суті та деталей злочинної діяльності [18].

Аналізом наступного вироку у кримінальному провадженні №32021080000000047 від 30.06.2021, виявлено, що ОСОБА_4 за грошову винагороду в розмірі 70 000 гривень виступила виконавцем легалізації майна злочинного походження, зокрема оформила для цього всі необхідні документи, відкрила рахунки в банках та отримавши електронний банківський ключ, передала усе одному з організаторів, які конвертували в готівку понад 90 мільйонів гривень [19].

Висновки. Характеристика особи, яка вчиняє дії щодо легалізації активів, одержаних злочинним шляхом, була предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців та інших фахівців. Більшість з них зосереджувалися на психологічних, ментальних особливостях правопорушників, їх інтелектуальних здібностях, внутрішньому відношенні до вчинюваних діянь, потребах у реалізації, прагненнях досягти успіху та відповідного статусу.

Відтак сформовано загальний профіль суб'єкта цього злочину, якому притаманні різні риси, серед яких латентність, організованість, комунікабельність, адаптивність, інтелектуальність, вольовитість, напо-

легливість, корисливість, жадібність, цинічність, статусність, прагнення поваги, визнання, успіху, азартність. Проте в основі всього – гроші перш за все, тобто корисливість чи грошолобство. Ця властивість домінує та відповідає також мотиву правопорушення, що є ознакою та елементом його суб'єктивної сторони. При цьому, якщо корисливість можна поєднати з латентністю та максимально приховати чи замаскувати сам злочин, а також причетність до нього, суб'єкти відмивання використовують це.

Список використаної літератури

1. Пустовіт О.В. Запобігання органами внутрішніх справ легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ. 2008. С. 88.
2. Бірюкова І. Г. Кримінологічні засади запобігання та протидії легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Університет державної фіскальної служби України, Ірпін, 2021, С. 92-94, 96, 97, 99.
3. Аркуша Л. І. Сутність виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2017. С. 141.
4. Кундельська І. М. Запобігання легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. НАВС, Київ, 2024, С. 87-94.
5. Халін Олег Ігорович. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, Запоріжжя, 2017, С. 18.
6. Журавель В. А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / В. А. Журавель // Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: монографія/ В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2006. – С. 242.
7. В. В.Сухонос, Легалізація злочинних доходів у банківській сфері і боротьба з нею // Правовий вісник Української академії банківської справи. 2012. № 1(6). URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a59aa0c-814a-423b-addc-0db33ffb9a90/content>.
8. Л. М. Кашпур. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Інвестиції: практика та досвід. № 3/2018. http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2018/23.pdf.
9. Мартин П. І. Кримінологічна характеристики осіб, які вчинили легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, та їх типологія. Європейські перспективи № 3, 2025 DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.30>, С. 221.
10. Лугіна Н. А., Омелян М. В. Кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2019. Вип. 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/341172509_Kriminologicna_harakteristika_legalizacii_vidmivanna_dohodiv_oderzanih_zlocinnim_slahom.
11. Lilley Peter. Dirty dealing : the untold truth about global money laundering, international crime and terrorism / Peter Lilley. – 3rd ed. URL: [https://ia600207.us.archive.org/13/items/PeterLilleyDirtyDealingTheUntoldTruthAboBookZZ.org/\[Peter_Lilley\]_Dirty_Dealing_The_Untold_Truth_abo\(BookZZ.org\).pdf](https://ia600207.us.archive.org/13/items/PeterLilleyDirtyDealingTheUntoldTruthAboBookZZ.org/[Peter_Lilley]_Dirty_Dealing_The_Untold_Truth_abo(BookZZ.org).pdf).
12. Peter Klauser. Das schweizerische Bankgeheimnis und die Bekämpfung der Geldwäscherei. Schweizerische NationalBank. Quartalsheft. Issue 4/1995. URL: https://www.snb.ch/de/publications/research/quarterly-bulletin-studies/1995/12/quartbul_1995_4, ст. 364.
13. Матеріали FATF. Сайт <https://www.fatf-gafi.org>. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Professional-Money-Laundering.pdf>, С. 7, 12, 13.
14. Сайт <https://www.lawsociety.org.uk>. URL: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/anti-money-laundering/professional-enablers>.
15. Petter Gottschalk, Lars Gunnesdal. White-Collar Crime in the Shadow Economy. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-75292-1>, С. 6.
16. 16. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114296285>.
17. 17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104038671>.
18. 18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126297227>.
19. 19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100876519>.

References

1. Pustovit O.V. Zapobihannya orhanamy vnutrishniyi sprav lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shlyakhom. Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata yurydychnykh nauk. [Prevention of legalization (laundering) of proceeds from crime by internal affairs bodies. Abstract of the dissertation for the degree of candidate of legal sciences]. Kyiv. 2008. S. 88. [in Ukrainian].
2. Biryukova I.H. Kryminolohichni zasady zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannya) mayna, oderzhanoho zlochyynym shlyakhom. Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata yurydychnykh nauk. [Criminological principles of prevention and counteraction to the legalization (laundering) of property obtained by crime. Dissertation for the degree of Candidate of Law]. Universytet derzhavnoyi fiskal'noyi sluzhby Ukrainy, Irpin', 2021, S. 92-94, 96, 97, 99. [in Ukrainian].
3. Arkusha L.I. Sutnist' vyyavlennya lehalizatsiyi (vidmyvannya) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shlyakhom. [The essence of detecting legalization (laundering) of proceeds from crime]. Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsial'noho rozvytku derzhavy. Kharkiv, 2017. S. 141. [in Ukrainian].
4. Kundel's'ka I.M. Zapobihannya lehalizatsiyi (vidmyvannya) mayna, oderzhanoho zlochyynym shlyakhom v Ukraini. Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora filosofiyi. [Prevention of legalization (laundering) of property obtained by crime in Ukraine. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy]. NAVS, Kyiv, 2024, S. 87-94. [in Ukrainian].
5. Khalin Oleh Ihorovych. Rozsliduvannya lehalizatsiyi (vidmyvannya) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shlyakhom: Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata yurydychnykh nauk, [Investigation of the legalization (laundering) of proceeds from crime: Dissertation for the degree of Candidate of Law]. Zaporizhzhya, 2017, S. 18. [in Ukrainian].
6. Zhuravel' V. A. Rozsliduvannya lehalizatsiyi (vidmyvannya) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shlyakhom / V. A. Zhuravel' // Rozsliduvannya zlochyyniv u sferi hospodars'koyi diyal'nosti: okremi kryminalistychni metodyky: monohrafiya. [Investigation of the legalization (laundering) of proceeds obtained by crime / V. A. Zhuravel' // Investigation of crimes in the field of economic activity: some forensic methods: monograph] / V. YU. Shepit'ko, V. O. Konovalova, V. A. Zhuravel' ta in.; za red. prof. V. YU. Shepit'ka. – Kharkiv : Pravo, 2006. – S. 242. [in Ukrainian].
7. V.V.Sukhonos, Lehalizatsiya zlochyynykh dokhodiv u bankiv's'kiy sferi i borot'ba z neyu [Legalization of criminal proceeds in the banking sector and the fight against it] // Pravovyy visnyk Ukrayins'koyi akademiyi bankiv's'koyi spravy. 2012. № 1(6). Retrieved from: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a59aa0c-814a-423b-addc-0db33ffb9a90/content>. [in Ukrainian].
8. L. M. Kashpur. Prottydiya lehalizatsiyi dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shlyakhom. [Counteraction to the legalization of proceeds from crime]. Investytsiyi: praktyka ta dosvid. № 3/2018. Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2018/23.pdf. [in Ukrainian].
9. Martyn P.I. Kryminolohichna kharakterystyka osib, yaki vchynyly lehalizatsiyu (vidmyvannya) mayna, oderzhanoho zlochyynym shlyakhom, ta yikh typolohiya [Criminological characteristics of persons who committed legalization (laundering) of property obtained by crime and their typology]. Yevropeys'ki perspektyvy № 3, 2025 Retrieved from: DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.30>, S. 221. [in Ukrainian].
10. Luhina N. A., Omel'yan M. V. Kryminolohichna kharakterystyka lehalizatsiyi (vidmyvannya) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shlyakhom. Irpyn's'ky yurydychnyy chasopys: naukovyy zhurnal. 2019. Vyp. 2. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/341172509_Kriminologichna_harakteristika_legalizatsiyi_vidmivanna_dohodiv_oderzanih_zlocinnim_slahom. [in Ukrainian].
11. Lilley Peter. Dirty dealing : the untold truth about global money laundering, international crime and terrorism / Peter Lilley. – 3rd ed. Retrieved from: [https://ia600207.us.archive.org/13/items/PeterLilleyDirtyDealingTheUntoldTruthAboBookZZ.org/\[Peter_Lilley\]_Dirty_Dealing_The_Untold_Truth_abo\(BookZZ.org\).pdf](https://ia600207.us.archive.org/13/items/PeterLilleyDirtyDealingTheUntoldTruthAboBookZZ.org/[Peter_Lilley]_Dirty_Dealing_The_Untold_Truth_abo(BookZZ.org).pdf). [in English].
12. Peter Klauser. Das schweizerische Bankgeheimnis und die Bekämpfung der Geldwäscherei. Schweizerische Nationalbank. Quartalsheft. Issue 4/1995. Retrieved from: https://www.snb.ch/de/publications/research/quarterly-bulletin-studies/1995/12/quartbul_1995_4, S. 364. [in German].
13. FATF materials Site <https://www.fatf-gafi.org>. Retrieved from: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Professional-Money-Laundering.pdf>, S. 7, 12, 13.
14. Website <https://www.lawsociety.org.uk>. Retrieved from: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/anti-money-laundering/professional-enablers>.

15. Petter Gottschalk, Lars Gunnesdal. White-Collar Crime in the Shadow Economy. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-75292-1>, S. 6.
16. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. [Unified State Register of Court Decisions]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114296285>.
17. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. [Unified State Register of Court Decisions]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104038671>.
18. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. [Unified State Register of Court Decisions]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126297227>.
19. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. [Unified State Register of Court Decisions]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100876519>.

Стаття надійшла 29.05.2026
Стаття прийнята до друку 12.07.2026
Опубліковано 31.08.2026